

TERVEYDENSUOJELULAIN MUKAINEN OMAVALVONTA

Terveydensuojelulain (763/1994) 2 § mukaan toiminnanharjoittajalla on velvollisuus tunnistaa toimintansa terveyshaittaa aiheuttavat riskit sekä seurata niihin vaikuttavia tekijöitä. Lisäksi toiminnanharjoittajan tulee toimia riskien hallitsemiseksi ja estää terveyshaittojen syntyminen toiminnallaan. Toiminnanharjoittajalta edellytetään säännöllistä omavalvontaa (suositellaan kirjallista omavalvontasuunnitelmaa), joka sisältää edellä mainitut aihealueet. Tähän ohjeeseen on koottu tietoa toiminnanharjoittajien avuksi riskinarvioinnista sekä omavalvonnan aihealueista.

Omavalvontavelvoite koskee terveydensuojelulain 13 § mukaisia ilmoitusvelvollisia kohteita (taulukko 1), joissa terveydensuojeluviranomainen valvoo terveydellisiin olosuhteisiin vaikuttavia tekijöitä. Terveydensuojelun lähtökohdaksi on selvittää, aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa ja esiintyykö kohteessa sellaisia tekijöitä tai olosuhteita, joiden seurauksena terveyshaittaa voi syntyä. Terveydensuojeluviranomainen valvoo ja arvioi ilmoitusvelvollisten toimintojen terveydellisiin olosuhteisiin vaikuttavia tekijöitä ja voi pyytää toiminnanharjoittajaa esittämään tarvittaessa, miten toiminnanharjoittaja täyttää huolehtimisvelvoitteen. Jatkossa omavalvonnan toimivuus tarkastetaan osana säännöllistä valvontaa.

Taulukko 1. Terveydensuojelulain 13 § mukaiset ilmoitusvelvolliset kohteet

Ilmoitusvelvolliset kohteet
<ul style="list-style-type: none"> • päiväkodit, kerhot, sisäleikkipaikat ja nuorisotilat • koulut ja oppilaitokset • sosiaalihuollon toimintayksiköt • kauneushoitolat ja muu ihonkäsittely • tatuointi- ja lävistysliikkeet • solariumliikkeet • majoitusliikkeet • liikuntatilat ja kuntosalit, yleiset saunat • uimahallit ja muut yleiset uima-allastilat, uimarannat, uimalat • vastaanottokeskus

Valvontasuunnitelman mukaisilla tarkastuksilla toiminnanharjoittajan tulee tarvittaessa esittää, miten toimintaan vaikuttavat riskit on tunnistettu, miten niiden vakavuus on arvioitu ja mitä riskien hallintakeinoja toiminnanharjoittaja ja työntekijät ovat ottaneet käyttöön (omavalvonta).

On suositeltavaa laatia kirjallinen omavalvontasuunnitelma, joka on toimipaikassa kaikkien luettavissa, käytettävissä ja hyödynnettävissä, kohteen toiminnan ylläpitämisessä sekä kehittämisessä. Omavalvontasuunnitelman muoto on vapaa. Jokainen toiminta ja kohde on kuitenkin erilainen, joten toiminnanharjoittajan tulee miettiä juuri omaan toimintaansa ja omaan kohteeseensa liittyvät riskit ja niiden hallinta.

Omavalvontasuunnitelmassa kuvataan kohteen toiminta sekä toiminnan riskitekijät ja niiden ennaltaehkäisy. Seuraavissa kohdissa on annettu esimerkkejä asioista, joita omavalvonta voi sisältää, kohteen toiminta huomioiden.

Esimerkki omavalvontasuunnitelmaan sisällytettävistä asioista:

1. Toiminnan kuvaus ja tilat	2. Tilojen terveydelliset olosuhteet
<ul style="list-style-type: none"> • Tiloissa tarjottava toiminta/palvelu • Toiminta-ajat • Henkilömäärät: asiakkaat, henkilökunta • Suurin sallittu yhtäaikainen henkilömäärä • Wc-istuinten ja vesipisteiden määrät • Siivous- ja pyykkihuolto (tilat, toiminta) • Toiminnassa käytettävät laitteet • Työvälineiden ja pintojen desinfiointi 	<ul style="list-style-type: none"> • Fysikaaliset olosuhteet <ul style="list-style-type: none"> ○ ilmanvaihto ○ lämpöolot ○ melu ○ valaistus ○ suhteellinen kosteus • Kemialliset ja biologiset olosuhteet <ul style="list-style-type: none"> ○ rakenteiden ja toiminnan aiheuttamat kemialliset ja biologiset vaikutukset sisäilmaan ○ radon ○ sisäilman hiukkasmaiset epäpuhtaudet ○ käytettävät puhdistus- ja desinfiointiaineet
3. Toiminnan riskitekijät	4. Riskitekijöiden ennaltaehkäisy
<ul style="list-style-type: none"> • Sijainti ja ympäristö • Toiminnot, joihin sisältyy terveysriski • Herkät väestö- ja riskiryhmät • Toiminnassa ja tiloissa tapahtuvat muutokset <ul style="list-style-type: none"> ○ Huoneiston korjaustarpeet ○ Pintojen ja tilojen helposti puhtaana pidettävyys • Haittaeläimet • Talousvesi ja käyttövesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Toiminta ja tilojen riittävyys sekä soveltuvuus toimintaan nähden • Henkilökunnan ohjeistus ja perehdytys, ajantasaiset työ- ja toimintaohjeet sekä asiakkaiden ohjaus • Toimiva sidosryhmien välinen yhteistyö ja viestintä <ul style="list-style-type: none"> ○ tilojen ylläpito, tilojen siisteys, järjestys ja hygieenisuus ○ käyttäjien ohjeistukset • Siivoussuunnitelma ja sen toteutumisen seuranta • Tekstiilihuollon ohjeistus • Lelujen, liikuntavälineiden ym. puhdistus • Kiinteistön huolto- ja ylläpitosuunnitelmat • Ilmanvaihtolaitteiden huoltosuunnitelma, toiminta-ajat • Toimintamalli sisäilmaongelmien selvittämisessä • Epidemioihin ja muihin häiriötilanteisiin varautuminen • Haittaeläinten torjunta

Omaavvontaan sisällytetään myös kohteen terveydellisiin olosuhteisiin liittyvien ilmoitusten ja toimenpiteiden kirjaaminen ja dokumentoinnin säilyttäminen. Kirjaaminen on myös omaavvontnan kehittämisen edellytys. Esimerkiksi sisäilmaongelmissa sisäilmaan liittyvä ilmoitus ja sen perusteella tehtävä vian korjaaminen kunnossapidollisiin toimin sekä rakennuksen käyttäjille tiedottaminen korjauksen jälkeen tulee olla dokumentoituina. Dokumentoidut toimet tulee tarvittaessa voida esittää terveydensuojeluviranomaiselle. Toiminnanharjoittaja vastaa dokumenttien lainmukaisesta arkistoinnista.

Riskinarviointi:

Omaavvonta perustuu oman toiminnan tuntemiseen ja siihen liittyvien riskitekijöiden tunnistamiseen sekä riskien hallintaan. Riskillä tarkoitetaan terveyshaittaa aiheuttavaa olosuhdetta tai tekijää. Pelkkä riskien tunnistaminen ei kuitenkaan riitä vaan riskien osalta on hyvä tunnistaa myös niiden riskitaso (ei riskiä/ vähäinen, kohtalainen riski, merkittävä riski, kriittinen riski). Riskitason arviointiin voi hyödyntää seuraavaa riskimatriisitaulukkoa (taulukko 2).

Taulukko 2. Työkalu riskitason arviointiin ("4 x 4" -riskimatriisi)

Riskin todennäköisyys	Riskin seuraus			
	Vähäinen, ei vaikutusta 1	Kohtalainen 2	Merkittävä 3	Kriittinen 4
Epätodennäköinen 1	Alhainen riskitaso	Alhainen riskitaso	Siedettävä riskitaso	Kohtalainen riskitaso
Mahdollinen 2	Alhainen riskitaso	Siedettävä riskitaso	Kohtalainen riskitaso	Merkittävä riskitaso
Todennäköinen 3	Alhainen riskitaso	Kohtalainen riskitaso	Merkittävä riskitaso	Sietämätön riskitaso
Lähes varma 4	Alhainen riskitaso	Merkittävä riskitaso	Sietämätön riskitaso	Sietämätön riskitaso

Vähäinen = ei vaadi välttämättömiä toimenpiteitä

Kohtalainen = toimenpiteet ovat välttämättömiä riskin saattamiseksi hallintaan. Laaditaan aikataulutettu suunnitelma riskien hallintaan saattamiseksi

Merkittävä = toimintaa ei pidä aloittaa eikä jatkaa ennen kuin riskiä on pienennetty

Kriittinen = toimenpiteet ovat välttämättömiä riskin saamiseksi hallintaan. Toimenpiteisiin on ryhdyttävä välittömästi

Jos esimerkiksi riskin esiintyminen on mahdollinen ja toteutuessaan seuraukset olisivat vakavat, on riskin suuruus silloin merkittävä.

Riskien arviointi on syytä tehdä vaiheittain seuraavasti:

1. Riskien tunnistaminen
2. Riskianalyysi
3. Riskien merkityksen arviointi
4. Riskien käsittely

Vaiheittain eteneminen on suositeltavaa siksi, että näin menettelemällä riskit tulevat ensin kirjattua riittävän kattavasti ja vasta sen jälkeen arvioitua ja analysoitua samanaikaisesti, joiden vaiheiden jälkeen myös käsiteltyä samanaikaisesti. Tunnistettujen riskien sekä riskitason arvioinnin jälkeen toimijan tulee arvioida, miten toimintaan tai olosuhteisiin vaikuttavien ja tunnistettujen riskien vaikutus pienennetään sekä millä toimenpiteillä riskejä hallitaan. Toimenpiteiden valinnan jälkeistä toteutusta ja vaikutusta tulee seurata sekä tehdä tarvittaessa toimenpidemuutoksia.